

kész pártfogóját. Az ifjuságnak nemeskeblű barátját. A szent céloknak áldozatra kész pátronusát. Az Isten- és emberszere-
tetnek a mindennapi életben való megtestesülését. Ősi családja
legszentebb hagyományainak kifejeződését. Akárhol láttuk,
mindenütt megérezte szívének melegségét; mert ő azon át
gondolkozott, azon át adakozott s azon át irányított és vezetett.
Csupa szív-ember. S mert ő is mindenkit szeret, mi is mind-
nyájan szeretjük. Szeretjük a gyermek szeretetével, mellyel az
édesanyjához simul, szeretjük a hitrokonság tüzeiben megke-
resztelt lélek őszinteségével.

Ezért fáj nekünk, hogy most visszavonulni látjuk arról a
munkamezőről, amelyben az ő jó szive olyan sokszor mele-
gitett, életet, áldást és termékenységet árasztott. Mert új emberek
jöhetnek, nagy gondolatok szülehetnek, nagyratörő tervek épül-
hetnek, intézmények fölvirágozhatnak; de az ő jó szívét semmi
ki nem pótolja nekünk. Távozását is a szive sugallta s le-
mondó levelét is az diktálta. „Ha az ember állásának nem tud
eleget tenni, amint az megkívánja, adja át másnak” — mondja.
Nem egyéb ez, mint az egyház szeretetéből fakadó töprengés,
amikor érzi, hogy „a lélek kész, de a test erőtelen.”

De fájdalomunkban vigasztalásunk is van. Mert Báró
Petrichevich Horváth Kálmánt semmi el nem szakíthatja
tőlünk. Ha minden alkalommal nem is láthatjuk közöttünk, de
ott lesz az ő jó szivével és nemes lelkével. Ha nehéz próbák
elé állítja kicsiny egyházunkat a sors hatalma; ha hajónk
recseg és ropog a haragos hullámoktól; ha évszázadokon át
félve őrzött szent értékeinkben nagy károkat okoznának a
zordon viharok: ő bizonyára ott lesz velünk a gyászban és
szenvedésben. De ha kiderül az égboltozat s a haragos felhők
elülnek, ha nyugodt vizeken folytathatjuk útunkat az ígért
földje felé: akkor is az ő szeme derül fel a legelsőnek s az
ő szive dobog a lehangosabban. V. A.

UNITÁRIUSOK PRÁGÁBAN.

Olvasóinkat bizonyára érdekelni fogja az a vallásos moz-
galom, mely Csehországban a háboru után indult a cseh nem-
zeti egyház gondolata jegyében s amely az unitarizmus szá-
mára is körülbelül már tízezer hívet szerzett. A mozgalom
eredeti rugója nem csak vallásos jellegű, nagy része van benne
a cseh nemzeti öntudat háboru utáni ébredésének is. A
csehek és morvák számára a köztudatban a Habsburg dinastia
és a római katolicizmus jórészt egyet jelentett. A Habsburgok
trónjának összeomlása s az önálló köztársaság megalapítása
után mindinkább megerősödött a nemzeti egyház gondolata is.
Napról-napra szaporodott azoknak a világi és egyházi vezér-
embereknek száma, kik követelték az istentiszteletben a latin

helyett a nemzeti nyelv bevezetését, a papi házasságtilalom eltörlését, s az egykori angol mintára az egyház függetlenítését a római pápával szemben. A háború után másfélmillió ember lépett ki a róm. kath. egyház kötelékéből. Közülük 900.000 független cseh nemzeti egyházzá alakult önálló püspökségek alatt s szervezkedésüket titokban maga a kormány támogatja.

A köztársaság megalapítása óta a csehek között ismét fölébredt és megerősödött a Husz kultusz. Az elmúlt júliusban országos ünnepséget rendeztek Husz János emlékére s arra Massaryk köztársasági elnök s a kormány tagjai közül is többen bejelentették megjelenésüket. Marmaggi pápai nuncius előre figyelmeztette őket, hogy a Vatikán a Husz ünnepségeket a római katolikus egyház ellen való szításnak tekinti s ha azon az elnök és a kormány tagja is részt vesznek, Róma ezt provokálásnak fogja tekinteni a kormány részéről, mely még mindig többségében katolikus állam élén áll. Az elnök és társai mégis résztvettek az ünnepségen, mire a Vatikán azzal felelt, hogy követét Prágából visszahívta. A szakítás diplomáciai bonyodalmakat okozott, melyet a mai napig sem sikerült a kormány és a Vatikán között rendezni. A cseh kormány álláspontja az, hogy a Husz János kultusza nemzeti ünnep s azon az államfő és kormányemberek hazafias kötelesség szerint vesznek részt. A Vatikán azonban úgy tekinti a dolgot, hogy a Husz ünnepség nemcsak hogy felekezeti jellegű, hanem egyenes tüntetés volt Róma ellen, s azon a még többségében mindig katolikus állam fejének hivatalosan résztvennie nem lett volna szabad.

Ép a kritikus napokra esett a Szabadelvű Egyházak nemzetközi kongresszusának ez évben Prágában tartott kongresszusa. Mint a kongresszus tagja, e sorok írója személyes tapasztalatokat is szerezhethet a mozgalomról. Mikor Marmaggi pápai követ távozásának híre a városon elterjedt, az emberek ezrével gyülekeztek a város egyik legszebb terén a Husz emlékszobor előtt s külsőségeiben a XVI. sz. eseményeire emlékeztető módon nyilvánították ki a római katolikus egyháztól való elszakadásukat. Egy nap alatt hatezer ember formálisan szakított a római egyházzal. A mozgalom terjedőben volt a vidéken is. „Róma-e vagy Prága?” A mozgalom vezeterei e jelszóval szítják az érzelmeket. Úgy állítják be a dolgot, mintha „Róma” tulajdonképen Bécsset s Bécsben a Habsburg dinasztíát s a dinasztíának nemzetellenes uralmát jelentené. „Prága” pedig a nemzet önállóságát s a független köztársaságban önálló nemzeti egyházat jelenti számukra. A vallási propaganda erős nemzeti színekkel van aláfestve.

Tulajdonképen az így megindult általános mozgalom adott tápot két évvel ezelőtt egy úgynevezett Szabad Egyházközség megalakulásához. Prágában, mely az idén az unitárius nevet

is fölvette s ma — lelkészüket bemondása alapján — körülbelül tízezer hívet számlál; kivétel nélkül mind a művelt társadalomhoz tartozó emberek, köztük híres tudósok, művészek és közéleti vezetőemberek. Az új nemzeti egyház örömmel nézi az unitáriusok erősödését. Maga a köztársaság elnöke, Massaryk is rokonszenvet táplál az új unitárius egyházköztség iránt talán azért is, mert elhunyt neje amerikai unitárius nő volt s egyetemi professzor korában maga is többször szerepelt unitárius fórumon Amerikában s Berlinben az 1910-iki nemzetközi kongresszuson. A prágai unitárius egyházköztség alapítása dr. Norbert Capek nevéhez fűződik; kiváló gyakorlati pszichológus, kit az Isten a szónoklás művészetével is gazdagon megáldott. Annak idején a Baptista Misszionárius iskolát végezte Hamburgban. A háború előtt éveken át a Monarchia területén működő baptista alakulatok szuperintendense volt. Majd szakított a baptistákkal, Amerikába vándorolt; ott újságíró lett s belépett az orange-i unitárius egyházközségbe. Két és félével ezelőtt az Amerikai Unitárius Társulat támogatásával Prágába jött, hogy ott az unitarizmus számára propagandát csináljon. Fáradozását már is fényes siker koronázta. A városban lüktető unitárius életet teremtett. A munkában jobb keze a felesége, kit az Isten szintén a misszionárius tulajdonságaival áldott meg. Klofac szenator, ki a klerikálisok elleni harcot vezeti a parlamentben, azt mondja, hogy ha még 10 Capek lenne Prágában, holnap az egész város unitárius lenne.

Az istentiszteleteket részben egy régi orosz templomban tartják. A templomépület tulajdonképen az orosz kormány tulajdona volt, melyet a háború alatt az osztrák kormány, mint ellenséges vagyont, lefoglalt s Prága városnak ajándékozott. A város később az új cseh nemzeti egyháznak adta használatba; a nemzeti egyház pedig vasárnaponként bizonyos órákra az unitáriusoknak is megengedi benne az istentisztelettartást. Részben egy nagy bérelt színházban tartják az unitárius istentiszteleteket, nyári vasárnapokon a természet ölében, a városban kívül egy fenyves erdőben. A vasárnapi istentiszteletet minden kedden este összejövetel követi, hol megbeszélik a vasárnapi beszéd tárgyát. Az átlagos résztvevők száma 2000. Virágzó vasárnapi iskolájuk és ifjúsági egyesületük van. Lithurgiájuk nagyon szép, egyházi zenéjük művészes.

E sorok írójának alkalmá volt egy keddi összejövetelen beszédet mondani. A hatalmas színházterem ez alkalommal is zsúfolásig megtelt hallgatósággal. A hívek a vasárnapi istentiszteleteken két koronát, az összejöveteleken egy koronát fizetnek a költségek fedezésére.

Hogy a mozgalom idők folyamán hova fejlődhetik, azt megjósolni nem lehet. Tény az, hogy az ügy ez idő szerint annyira a dr. Capek nevéhez és személyes tevékenységéhez van kapcsolódva, hogy az ő esetleges halála a további fejlődés

dést megakaszthatná. Minden remény meg van azonban arra, hogy ha dr. Capek Isten segítségével munkáját tovább viheti s közben magának munkatársakat és utódokat nevelhet, Prága városában az unitarizmus örök időkre gyökeret ver.

A budapesti Misszió Ház mintájára az angol és amerikai unitáriusok támogatásával a prágai unitáriusok is egy értékes házat vásároltak a belvárosban. A ház kiürítését és birtokbavételét illetően azonban ők is hasonló nehézségekkel küzdenek. Szerencsájük, hogy egy üzlethelységnek a bérlőjét sikerült kifizetniök s a helységet, mely megelőzőleg is könyvesbolt volt, unitárius könyvesboltta átalakítaniok.

Prágában a belváros egyik üzlethelységének aranybetűs felirata cseh nyelven ekép hangzik: „Unitárius Könyvesbolt”.

Dr. Csiki Gábor.

LELKÉSZTOVÁBBKÉPZÉS.

Az egyházak munkája a háború után sokkal nehezebb, mint volt a háború előtt; pedig most kerültek abba a helyzetbe, hogy igazi hivatásuknak élhetnek. Most ugyanis minden magyar egyház legszentebb kötelessége s legnemesebb hivatása abban áll, hogy híveit s azokat, akik adnak valamit a valláserkölcsi életre, a jóban megerősítse, a küzdelemben megcélozza s egyéni és társas boldogságukra juttassa.

A háború következtében igen sokszor nemcsak az egyén kerül anyagi és szellemi veszedelembé, hanem a családi élet tisztasága, a tulajdon szentsége, a társasélet léte, az egyház joga, a faj megélése, a nemzet sajátos önálló fejlődése is támadásnak van kitéve. Azok a biztosnak vélt bástyák, melyek az emberi társas életet alappillérekként védelmezték s azok az értékek, melyek az ember életét méltóvá tették a művelt és hivatásos jelzők hordozására: mind megrendültek. A rend és harmónia megbomlott, új emberek, új időkben új tanokat kezdtek hirdetni s természetszerűen zűrzavarnak kellett előállania, mint az iszap és szemét az áradatnál felülkerül.

Egy ilyen világrengésnél megpróbálták és megpróbálják, hogy valamit változtassanak a múlt eredményén s amint e próbálkozásban igazi értékek nyerik el megbecsültetésüket, kerülnek helyükre s létesül a fejlődés: annyiban örömmel üdvözöljük a próbálkozásokat. Ha azonban a hasznost össze- tévesztik az értékessel s igazi értékek helyére értéktelen limlomot, rend helyére rendelleniséget, a fejlődés helyére lezüllést, sorvadást akarnak beerőszakolni, akkor minden erőnkkel a tiszta értékek megmentésére sietünk s nem engedjük, hogy a hitelenség és látásnélküliség legyőzze a meggyőződéses hitet és a tiszta látásokat.